

สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

กลุ่มงานอนุกรมวิธานแมลง

กลุ่มกีฏและสัตววิทยา

สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช

กรมวิชาการเกษตร

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทร. 0-2579-3053 , 0-2940-6304

เรียบเรียง	ศิริณี พูนไชยศรี
	สมชัย สุวงศ์ศักดิ์ศรี
ข้อมูล	สมชัย สุวงศ์ศักดิ์ศรี
	สุนัดดา เชาวลิต
ภาพ	สมชัย สุวงศ์ศักดิ์ศรี
	สิทธิศิโรตม แก้วสวัสดิ์
	สุนัดดา เชาวลิต
ออกแบบ	สิทธิศิโรตม แก้วสวัสดิ์
พิมพ์	ครั้งที่ 1 : 2548
จำนวน	2,000 ฉบับ

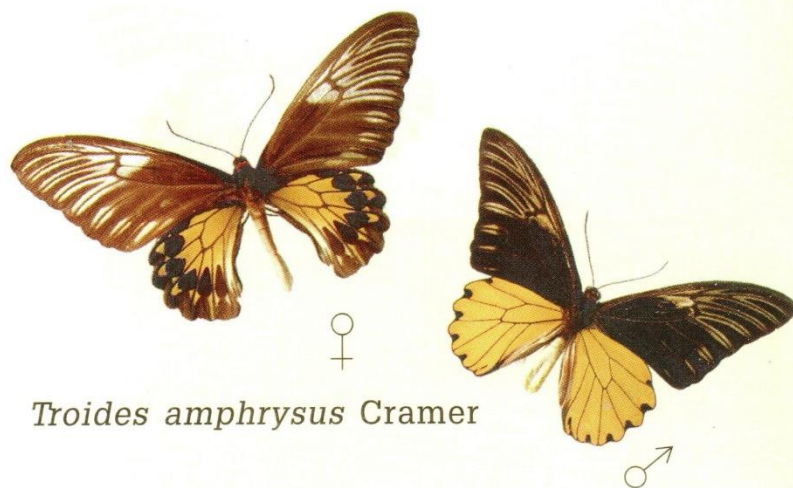
ผีเสื้อดงทอง

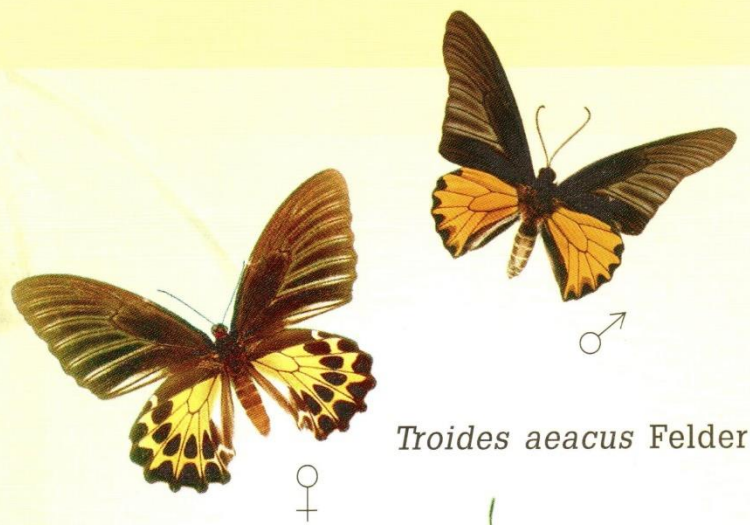

กลุ่มกีฏและสัตววิทยา สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช
กรมวิชาการเกษตร

ผีเสื้อกุงทอง

ผีเสื้อกุงทอง เป็นผีเสื้อในวงศ์ Papilionidae มีปีกขนาดใหญ่ เวลาบินดูคล้ายนก แต่เชื่องช้า ดังนั้นจึงมีชื่อเรียกในภาษาอังกฤษว่า Golden birdwings ผีเสื้อกุงทองมีลำตัวค่อนข้างใหญ่และหนา ปีกสีดำปนเหลือง ซึ่งเป็นที่มาของชื่อ "ผีเสื้อกุงทอง" ผีเสื้อกลุ่มนี้ในโลกมีเพียง 3 สกุล คือสกุล *Trogonoptera* พบในมาเลเซีย สกุล *Ornithoptera* พบมากในบอร์เนียวและออสเตรเลีย และสกุล *Troides* ซึ่งเป็นสกุลที่พบมากในประเทศไทย ชนิดที่พบ ได้แก่ ผีเสื้อกุงทองป่าสูง; *Troides helena* Linnaeus ผีเสื้อกุงทองปากขี้ไต้; *Troides amphrysus* Cramer และผีเสื้อกุงทองธรรมดา; *Troides aeacus* Felder ซึ่งเป็นชนิดที่พบเห็นได้ง่าย

Troides aeacus Felder

เขตแพร่กระจายและลักษณะสำคัญ

ผีเสื้ออุ้งทองธรรมดาที่พบว่ามีเขตแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในเอเชีย ตั้งแต่ เนปาล จีน ไทย จนถึงมาเลเซีย มักอาศัยอยู่ตามป่าหรือชนบท แต่ก็อาจจะพบได้บ้างในกรุงเทพฯ โดยเฉพาะตามแหล่งที่มีต้นกระเช้าสีดาซึ่งเป็นพืชอาหารที่สำคัญของผีเสื้อสกุลนี้ ลักษณะตัวเต็มวัย ผีเสื้อเพศเมียมีขนาดใหญ่กว่าเพศผู้ มีความกว้างที่วัดจากปลายปีกด้านหนึ่งถึงปลายปีกอีกด้านหนึ่ง 12-14 ซม. ส่วนเพศผู้มีความกว้าง 10-13 ซม. หัว ปีกสีดำ บริเวณคอมีสีแดง ออกสีดำ มีขนสีแดงอยู่ที่ใต้โคนปีก ปีกคู่หน้าสีดำ มีแถบสีขาวบนเส้นปีก ปีกคู่หลังสีเหลืองและมีจุดสีดำเรียงกัน 2 ชั้นระหว่างช่องของเส้นปีกตามแนวขอบด้านล่าง ส่วนท้องสีเหลืองและมีแต้มสีดำบริเวณด้านบนของท้อง

วงจรกิจวิต

แม่ผีเสื้อจะวางไข่ฟองเดี่ยวๆ ทั้งบนใบ และใต้ใบ รวมทั้งยอดอ่อน หรือกิ่ง ไข่มีลักษณะทรงกลม สีเหลืองอมส้ม ระยะไข่ 7-10 วัน จึงฟักเป็นตัวหนอน ตัวหนอนวัยแรกมีสีน้ำตาลอ่อนสลับลายสีดำ มีแถบสีน้ำตาลอ่อนพาดทแยงด้านข้างของปล้องท้อง ระยะนี้ใช้เวลา 3 วัน จึงลอกคราบเข้าสู่หนอนวัย 2 และ 3 ตามลำดับ ซึ่งใช้เวลาในแต่ละวัย 2-3 วัน หนอนวัย 4 จะมีขนาดใหญ่ขึ้น หนอนวัยนี้ใช้เวลา 4-5 วัน จึงเข้าสู่หนอนวัยที่ 5 ระยะนี้หนอนจะกินจุ โตเร็ว ระยะนี้ใช้เวลา 4-5 วัน จากนั้นจะไม่กินอาหาร เพื่อเตรียมตัวเข้าดักแด้ หนอนจะคลานเข้าที่ร่มตามกิ่งไม้หรือลำต้น ลำตัวเริ่มหดสั้น และชักใยรอบกิ่งไม้เพื่อยึดเกาะแขวนตัวด้วยเส้นใยไหมสีดำที่หนอนสร้างขึ้น ในลักษณะหัวตั้ง ทำมุมกับกิ่งไม้โดยมีเส้นไหมพันโอบรั้งส่วนลำตัวเพื่อโยงไปแตะกับกิ่งไม้ และมีอวัยวะที่เรียกว่า ครีมาสเตอร์ (Cremaster) บริเวณปลายส่วนท้องช่วยยึดเกาะกับกิ่งไม้ อีกจุดหนึ่ง ระยะนี้ใช้เวลา 1 วัน จึงเป็นดักแด้ที่สมบูรณ์ ดักแด้ลักษณะนี้เรียกว่า ไครซาลิส (Chrysalis) ดักแด้มีสีเขียวอ่อน ระยะดักแด้ใช้เวลาประมาณ 3 สัปดาห์ จึงออกมาเป็นตัวเต็มวัย หลังจากนั้น 14-15 วัน จึงวางไข่ในพืชอาหาร

ดักแด้ผีเสื้อถุงทอง

วงจรชีวิตผีเสื้อฤดูทอง

อาหารของตัวหนอนเป็นพืชในวงศ์ *Aristolochiaceae* สกุลที่พบในประเทศไทย ได้แก่ กระเช้าผีมด; *Aristolochia tagala* Cham. และกระเช้าสีดา; *Aristolochia pothieri* Pierre ex Lecomte จากการสำรวจพบว่าผีเสื้อจะวางไข่มากในช่วงฤดูฝน เพื่อที่ตัวหนอนจะได้มีอาหารกินอย่างอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากพืชอาหารดังกล่าวกำลังเจริญเติบโตเต็มที่

สถานการณ์ของผีเสื้อถุงทองในปัจจุบัน

ในธรรมชาติ แม้ว่าผีเสื้อถุงทองสามารถเอาตัวรอดได้ดีจากผู้ล่าที่เป็นนกหรือสัตว์ด้วยกัน เนื่องจากในระยะตัวหนอนสามารถปล่อยกลิ่นเหม็นเพื่อไล่ศัตรู และตัวของหนอนเองยังมีพิษกับนกหรือสัตว์อื่นๆ ที่จะมาจับกินเป็นอาหาร แต่ผีเสื้อถุงทองไม่สามารถรอดพ้นจากการคุกคามของมนุษย์ที่มีพฤติกรรมในการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่า ทำให้ต้นกระเช้าสีดาซึ่งเป็นอาหารที่สำคัญอย่างยิ่งของตัวหนอนถูกทำลายจนหมดสิ้น และที่สำคัญความสวยงามของผีเสื้อถุงทองตัวเต็มวัยเป็นสิ่งดึงดูดให้มนุษย์อยากจับหรือเก็บไว้ในครอบครอง และหลายคนมีความพยายามในการล่าหรือจับผีเสื้อถุงทองเพื่อนำไปจำหน่ายเป็นการค้า จึงทำให้สถานการณ์ในปัจจุบันของผีเสื้อถุงทองอยู่ในภาวะอันตรายเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์อย่างมาก

ดังนั้นเพื่อป้องกันการสูญสิ้นเผ่าพันธุ์ ผีเสื้ออุงทอง จึงถูกกำหนดให้เป็นแมลงอนุรักษ์ อยู่ในบัญชีรายชื่อในอนุสัญญา CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) ซึ่งเป็นอนุสัญญาว่าด้วยการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งชนิดสัตว์ป่าและพืชป่าที่ใกล้สูญพันธุ์ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า อนุสัญญาไซเตส มีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าและพืชป่าทั่วโลกมิให้ถูกทำลายจนสูญพันธุ์ หรือถูกคุกคามจนอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ จากการค้าระหว่างประเทศ (International Trade) โดยใช้วิธีควบคุมการนำเข้า-ส่งออกสินค้าสัตว์ป่าและพืชป่าให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนด อนุสัญญาไซเตส ปัจจุบันมีภาคีสมาชิก (Parties) แล้ว 154 ประเทศ จึงนับเป็นอนุสัญญาเพียงฉบับเดียวที่ประสานประโยชน์ระหว่างการอนุรักษ์กับการค้า ทำให้สามารถปกป้องและอนุรักษ์ประชากรผีเสื้ออุงทองให้คงอยู่คู่ธรรมชาติของไทยสืบไป

